

เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ วิถีสู่ความยั่งยืนจากคำสอนของพ่อ

อาจารย์ ดร.อุบลเรือน เล็กน้อย

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอถึงหลักคำสอนและแนวทางการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ที่พระราชทานให้กับปวงชนชาวไทยเพื่อสร้างการกินดีอยู่ดีของประชาชนในแบบที่ “ยั่งยืน” อันนำไปสู่การสร้างความสุขอย่างแท้จริงทั้งในระดับบุคคล สังคม ประเทศชาติ โดยในที่นี้ได้นำเสนอถึงหลักคำสอนของพระองค์ในเรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) และเกษตรทฤษฎีใหม่ (The New Theory) พร้อมทั้งบทเรียนตัวอย่างของความสำเร็จจากเกษตรกร

ผู้ซึ่งตกหลุมพรางและติดกับดักของทุนนิยมผ่านรูปแบบการทำเกษตรเชิงเดี่ยว เพื่อป้อนตลาด และพลังของกลไกตลาดนั่นเอง ที่กดดันให้ราคาผลผลิตตกต่ำเขาต้องขาดทุนครั้งแล้วครั้งเล่า จนในที่สุดก็มีหนี้สินจำนวนมาก

แต่ทว่าด้วยศรัทธาบวกกับความเชื่อมั่นในพระองค์ที่รับรู้ได้จากภาพการทรงงานของพระองค์ที่มุ่งประโยชน์ต่อปวงชนชาวไทยอย่างแท้จริงนั้น จึงตัดสินใจ “เปลี่ยนวิถีคิด” ในแบบเดิม และ “เดินตามคำสอนของพ่อ” ผลที่เกิดขึ้นในครั้งนั้นไม่เพียงแต่ทำให้ “ปลดหนี้” ได้เท่านั้น แต่ยังทำให้ชีวิตทุกวันนี้เดินอยู่บนเส้นทางแห่งความพอเพียงรับมือได้กับการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามากระทบอย่างไม่ทุกขร้อนและยังพร้อมที่จะถ่ายทอดบทเรียนชีวิตนี้แก่ลูกคนอื่น ๆ ของพ่อ เพื่อให้ได้พบความสุขที่แท้จริงบนวิถีแห่งความพอเพียง

บทนำ

“เราตระหนักรู้ถึงแผนดินโดยธรรม
เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

พระปฐมบรมราชโองการ
ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ
วันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493

ตลอดระยะเวลาแห่งการทรงราชย์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เป็นที่ประจักษ์ชัดทั้งแก่สายตาของพสกนิกรชาวไทยและประชาคมโลก ถึงพระราชกรณียกิจของพระองค์ที่มุ่งขจัดความยากจนให้แก่ประชาชนชาวไทยในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ ไม่เว้นแม้แต่ในพื้นที่ทุรกันดาร ห่างไกลจากความเจริญและสายตาของใครๆ เป้าหมายการทรงงานของพระองค์นั้นมีได้คำนึงเฉพาะผลประโยชน์ในระยะเฉพาะหน้าเท่านั้น แต่ทรงมุ่งสร้างให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาวที่สอดประสานไปกับภูมิลักษณะของแต่ละพื้นที่ผ่านการทดลองครั้งแล้วครั้งเล่า เพื่อให้แน่ใจว่าจะสามารถนำไปใช้ได้จริง ดังเช่นข้อมูลที่ปรากฏและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าบ้านของพระองค์ พระตำหนักจิตรลดารโหฐานนั้นคือพื้นที่ทดลองค้นคว้าและวิจัยในหลายโครงการที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนชาวไทยของพระองค์

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นหลักคำสอนของพระองค์ที่พระราชทานแก่ปวงชาวไทยมาตั้งแต่ก่อนที่ประเทศไทย จะเผชิญภัยคุกคามจากพิษทางเศรษฐกิจเมื่อครั้งวิกฤตต้มยำกุ้ง อันเนื่องมาจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เกินขอบเขต เกินพอดี เป็นภาวะที่ผู้คนกำลังหลงใหลได้ปลื้มกับความฟุ้งเฟ้อกลไกตลาดที่ทรงอิทธิพลกระตุ้นให้ผู้คนเน้นบริโภค เน้นสะสมจนเกินพอดี และเกินความจำเป็น จนในที่สุดแล้วเมื่อฟองสบู่แตก ไม่ใช่เฉพาะระบบเศรษฐกิจภาพใหญ่ของประเทศที่ต้องล้มครืนและได้รับผลกระทบอย่างจังเท่านั้น ทว่ายังมีผู้คนอีกมากมายทั้งคนเล็กคนน้อย และกลุ่มเกษตรกรที่อยู่ฐานล่างในระบบเศรษฐกิจก็บอบช้ำไปด้วยเช่นกัน ในขณะที่ก็อาจจะยังนึกไม่ออกว่าตัวเองมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภาพใหญ่อย่างไร เป็นที่น่าสังเกตว่าหากคำสอนเรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้ถูกนำมา

ปฏิบัติมาก่อนหน้านั้นแล้ว สังคมไทยก็อาจจะไม่ต้องเผชิญกับวิกฤตในครั้งนั้น หรืออย่างน้อยก็อาจจะสามารถตั้งรับและท้าทายกับด้านมืดของระบบทุนนิยมได้อย่างไม่เดือดร้อน

อย่างไรก็ดีคำสอนของพ่ออีกประการในเรื่องของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ก็นับว่าเป็นทางรอดที่ยั่งยืนอีกทางหนึ่งสำหรับเกษตรกรเพื่อต่อรองและรับมือกับความไม่แน่นอนของกลไกตลาด ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม ความไม่คงเส้นคงวาของฤดูกาลที่ทำให้พืชผลทางการเกษตรเสียหาย หลายคนต้องเป็นหนี้เป็นสิน สูญเสียพื้นที่ทำกินและกลายเป็นทาสในระบบเกษตรสมัยใหม่ สูญเสียความมั่นคงในชีวิต ดังนั้นความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงหลักคำสอนในเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่และนำมาเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตก็จะสามารถสร้างความมั่นคงและความสุขในวิถีเกษตรกรได้อย่างแท้จริง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
สานต่อกับด้านมืดของทุนนิยม
สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

“...คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541

พระราชดำรัสว่าด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานไว้ให้กับ

ประชาชนชาวไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา และปรากฏอย่างชัดเจนในปี พ.ศ. 2541 ภายหลังจากที่ประเทศไทยประสบกับวิกฤตเศรษฐกิจ “ต้มยำกุ้ง” ในปี พ.ศ. 2540 พระองค์ได้พระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ไว้ให้เป็นหลักการดำเนินชีวิตแก่ปวงชนชาวไทยตั้งแต่ในระดับบุคคล ระดับครอบครัว ชุมชน และในระดับรัฐ โดยมุ่งสร้างความอยู่ดีกินดีให้กับประชาชนในแบบที่สามารถทัดทานกับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และคัดง้างกับแนวคิดแบบทุนนิยมที่มาพร้อมกับคลื่นลูกใหญ่ของลัทธิบริโภคนิยมที่มุ่งเน้นการสะสมวัตถุ สร้างการแก่งแย่งแข่งขันเกิดความโลภและไม่รู้จักพอ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่นำสู่การเบียดเบียนบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อมรอบตัวโดยปราศจากมุมมองในแบบที่เอื้ออารีต่อกัน

สาระสำคัญของหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่าเป็นเรื่องของ “ทางสายกลาง” เน้นที่ความพออยู่พอกินตามอัตภาพตน ลดการเบียดเบียนต่อผู้อื่น และต้องมีความรู้ คู่คุณธรรม หรือที่รับทราบกันในแบบที่เรียกว่า 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยทั้ง 3 ห่วงนั้น ได้แก่ เรื่องของความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ในขณะที่อีก 2 เงื่อนไขนั้นก็เป็นเรื่องของความรู้ที่หมายถึง รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง และเรื่องของคุณธรรม ที่กว้างขวาง ครอบคลุมในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน สติปัญญา และแบ่งปัน ซึ่งทั้งหมดนี้ นำสู่การขับเคลื่อนพัฒนาทั้งประเด็นเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่สมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง (สำนักงาน กปร., 2556)

ท่ามกลางวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั่วโลกในช่วงเวลาที่ผ่านมา และบทเรียนของประเทศไทยเองจากวิกฤตต้มยำกุ้ง ส่งผลให้เกิดคำถามต่อกระบวนการพัฒนาที่ผ่านมามีอะไรบ้างที่ถูกทิ้งแล้วหรือยัง ทางเลือกใหม่หรือกระบวนการ

การพัฒนาในแบบอื่นจะเป็นทางรอดให้พ้นจากวิกฤตที่กำลังเผชิญหน้ากันอยู่ได้อย่างไร สำหรับในส่วนของประเทศไทยเอง ภายหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจครั้งดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้น้อมนำเอาหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบความคิดในการกำหนดทิศทางการพัฒนาตั้งแต่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เป็นต้นมาสำหรับมุมมองต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลก พบว่ามีปรากฏในบทความชุดเศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะโลก (Sufficiency Economy in Global View) ภายหลังจากที่เกิดภาวะวิกฤตเศรษฐกิจทั่วโลก โดยได้สัมภาษณ์นักคิด นักวิชาการชั้นนำของโลก 13 คน ต่อหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ให้มุมมองไว้อย่างน่าสนใจดังนี้ (เศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะโลก, สืบค้นจาก <http://www.sufficiencyeconomy.com/2009/10/blog-post.html> เมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2560)

ศ.ดร.วูล์ฟกัง ชัคส์ ผู้เชี่ยวชาญประจำสถาบันวูฟเฟิลทอดเพื่อสภาวะอากาศ สิ่งแวดล้อมและพลังงาน ประเทศเยอรมนี ซึ่งได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมาก และมองว่า **“น่าจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของทุกประเทศในเวลาอันนี้”** อีกทั้งยังมีแนวคิดในการผลักดันเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นที่รู้จักในเยอรมนี เพราะเศรษฐกิจพอเพียงกับความยั่งยืน (Sustainability) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ผู้คนในยุโรปคุ้นชินอยู่แล้วนั้นเป็นเรื่องเดียวกัน เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงไม่ได้บอกให้ทิ้งเทคโนโลยี แต่ให้เลือกที่ความเหมาะสมและเลือกใช้เทคโนโลยีให้เหมาะกับงาน อย่ายึดอยู่กับดักของความสะดวกสบายจนเกินไปเพราะหากเป็นเช่นนั้นมนุษย์ก็จะต้องใช้พลังงานมากขึ้นไปด้วย

ศ.ดร.ฟรานซ์ ซีโอกอตวอลล์ ผู้อำนวยการมูลนิธิริชไวเฟิร์ตเพื่อการพัฒนาเกษตรกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประเทศเยอรมนี สะท้อนว่า **“ผมรู้สึกชอบในเรื่องวัฒนธรรมและจิตวิญญาณของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีรากฐานมาจากพุทธธรรม ในความเข้าใจของผม การพิจารณาในใจโดยแยกกายถึงความจำเป็นแท้จริงของชีวิต จะทำให้เกิดการปล่อยวางและเป็นสุข”** และ **“ทว่าการจะไปสู่จุดนั้นแต่ละสังคมต้องมีทางเลือกใหม่ เพราะทุกประเทศมีปัญหาที่แตกต่างกัน มีสังคมวัฒนธรรมที่ผิดแผก**

แตกต่างกัน เช่น เศรษฐกิจสมานฉันท์ (Solidarity Economy) เป็นสิ่งที่เหมาะกับอเมริกาใต้ หรือการเมืองสีเขียว (Green Politics) เป็นที่ชื่นชอบในยุโรป ขณะที่ประเทศไทยเองมีเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทางออกใหม่”

ศ.ดร.อมตยา เช่น ศาสตราจารย์ชาวอินเดีย ผู้ได้รับรางวัลโนเบล สาขาเศรษฐศาสตร์ ปี พ.ศ. 1998 ได้เปิดมุมมองต่อหลักของเศรษฐกิจพอเพียงไว้อย่างน่าสนใจว่าภายใต้สถานการณ์ที่ประเทศต่างๆ ในโลกกำลังเผชิญกับปัญหาความไม่มั่นคงในการดำรงชีวิต และมีความเสี่ยงจากภาวะเศรษฐกิจผันแปร ทำให้ประชาชนตกอยู่ในห้วงแห่งความทุกข์ โดยระบุว่า “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการใช้สิ่งต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและใช้โอกาสให้เพียงพอกับชีวิตที่ดี ความพอเพียงในทัศนะนี้จึงไม่ได้หมายถึง ความไม่ต้องการ แต่ต้องรู้จักใช้ชีวิตให้พอดี อย่าให้ความสำคัญกับเรื่องของรายได้และความร่ำรวย แต่ให้มองที่คุณค่าของชีวิตมนุษย์ ฉะนั้นความพอเพียงไม่ได้หมายถึง ไม่ต้องการอีกแล้ว แต่ต้องมีพอเพียงที่จะอยู่ได้ พอที่จะมีชีวิตที่ดี”

ฯพณฯ จิกมี ทินเลย์ นายกรัฐมนตรีแห่งประเทศภูฏานและอดีตผู้แทนถาวรภูฏานประจำสหประชาชาติ (ยูเอ็น) ได้สะท้อนมุมมองต่อเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า “หัวใจของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การอยู่ได้ด้วยสิ่งที่มีอยู่อย่างยั่งยืน” พร้อมกันนี้ยังได้ระบุว่า “ผมว่าประเทศไทยจะสามารถสร้างโลกใบใหม่ จากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สร้างชีวิตที่ยั่งยืน และสุดท้ายจะไม่หยุดเพียงแต่ในประเทศไทยแต่จะเป็นหลักการและแนวปฏิบัติของโลก ซึ่งหากทำได้สำเร็จ ไทยคือผู้นำ”

ศ.ดร.ปีเตอร์ วอร์วี่ ศาสตราจารย์ทางเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลีย ระบุว่า “สำหรับผมเห็นว่า เศรษฐกิจพอเพียง มีสองเรื่องหลักๆ รวมอยู่ด้วยกัน เรื่องที่หนึ่ง คือ ความต้องการในปัจจุบันใช้สอยตามความเป็นจริง มิใช่สิ่งที่เกินความจำเป็น (Excessive Materials) และเรื่องที่สอง คือ การไม่สร้างความเสี่ยงเกินกำลัง (Excessive Risks) ที่ตนเองจะรับได้” เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับเศรษฐศาสตร์สีเขียว มิได้มุ่งเน้นการพัฒนาขีดความสามารถของมนุษย์ในการที่จะมีความสุขจากรายได้ที่เติบโต เพราะแม้ว่ารายได้จะเพิ่มขึ้นจนเกินพอที่จะสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานก็ไม่ได้ทำให้มีความสุขเพิ่มขึ้นจาก

เดิมเท่าใดนัก แต่การใช้ทรัพยากรแบบไม่เบียดเบียนและการมีชีวิตอยู่อย่างพอเพียงต่างหากที่น่าจะเป็นหนทางสู่ความสุขที่แท้จริงมากกว่า

ดร.คอดี คินเลย์ นักเศรษฐศาสตร์ชาวภูฏาน ประจำองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (เอฟเอโอ) สำหรับแนวคิดของ ดร.คอดี คินเลย์ นั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ใช่เรื่องของการทำงานที่กินดีอยู่ดีแต่เพียงอย่างเดียว โดยเฉพาะเมื่อมองพื้นฐานของสองประเทศที่ต่างเป็นประชาธิปไตย และไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของใคร “เศรษฐกิจพอเพียงนั้นถือได้ว่าเป็นหนทางในการผดุงและรักษาไว้ซึ่งอธิปไตยของประเทศและยังเป็นความภูมิใจของพลเมืองในประเทศ“ผมว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาได้ถูกเวลา”

ดร.ทาริก บานูรี ผู้อำนวยการหลักสูตรความยั่งยืน แห่งอนาคต สถาบันสิ่งแวดล้อม สตีคโอล์ม ประเทศสวีเดน เขาพบว่าระบบทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ไม่สามารถนำพาล้างคมเติบโตได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งยังถูกขับเคลื่อนด้วยกระบวนสะสมทำลายความยุติธรรม ทำลายสังคม ทำลายประเทศ และทำลายโลกในที่สุดโลกาภิวัตน์ที่เป็นไปในแนวทางนี้นับวันจะยิ่งน่ากลัวมากขึ้นทุกที และเป็นเรื่องแต่ละสังคมต้องหาวิธีรับมือโดยพลัน และเชื่อว่าสิ่งที่จะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้คือการรับรู้เรื่องความยุติธรรม ดร.ทาริก บานูรี เชื่อว่าแนวคิดดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในเศรษฐกิจพอเพียงเช่นกัน

เฟอร์นันโด โคลแมน หัวหน้าสำนักงานเลขาธิการ เศรษฐกิจสมานฉันท์แห่งชาติ (Solidarity Economy) ประเทศบราซิล ผู้ให้ความสนใจไปที่ระบบเศรษฐกิจสมานฉันท์ เขาจึงเห็นว่าแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงสมานฉันท์ไม่ต่างกับทฤษฎีใหม่ในเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนเช่นกัน และยังเห็นว่าหลัก

ความพอประมาณในเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เชื่อมโยงกับแนวทางเศรษฐกิจสมานฉันท์อยู่ 2 ประการ คือ เรื่องการจัดสรรผลผลิตอย่างเป็นธรรม และไม่เน้นเรื่องการบริโภคหรูหราฟุ่มเฟือย ซึ่งจัดว่าเป็นวัฒนธรรมของการบริโภคในแบบที่ยั่งยืนที่มีความสอดคล้องกับเศรษฐกิจสมานฉันท์ ในอีกประการหนึ่งคือ ขบวนการเคลื่อนไหวในเรื่องการค้าที่เป็นธรรมในเวทีโลก ได้มีถ้อยแถลงในการทำงานเดียวกันว่า **“ท่านไม่จำเป็นต้องมีเงินมากกว่าที่จำเป็น และท่านไม่จำเป็นต้องให้มากกว่าที่มี”**

ศ.ปีเตอร์ บูทรอยด์ ผู้อำนวยการศูนย์เพื่อการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ แห่งมหาวิทยาลัยบริติชโคลัมเบียประเทศแคนาดา ซึ่งให้เห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียงในไทยกำลังเป็นตัวอย่งนำร่องของทางเลือกสำหรับการพัฒนา ในทวีปอเมริกาใต้มีผู้คนสนใจแนวคิดนี้มากเพราะไปสอดคล้องกับเศรษฐกิจสมานฉันท์ นักวิชาการในยุโรปและอเมริกาเหนือต่างก็เห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียงมีสถานะที่เกี่ยวข้องกันและพัฒนาถัดมาจากพุทธเศรษฐศาสตร์ที่ อี. เอฟ. ชูมาเกอร์กล่าวไว้เมื่อ 30 ปีก่อน และ ศ.ปีเตอร์ บูทรอยด์ ได้ย้ำว่า **“เศรษฐกิจพอเพียงหาใช่แนวทางที่ทำให้คนเดินถอยหลัง หากแต่นำทางให้คนในโลกได้เห็นอนาคตแห่งความยั่งยืนต่างหาก”**

ดร.ฟาสติโน คอร์โดโซ และอาจารย์โยฮันเนส อัลโบไก นักวิชาการมหาวิทยาลัยแห่งชาติติมอร์-เลสเตได้ศึกษาและนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในสังคมชาวติมอร์-เลสเต เนื่องจากเล็งเห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทางเลือกหนึ่งที่เหมาะกับบริบทของสังคมชาวติมอร์-เลสเต ภายใต้สถานการณ์ที่ชาวติมอร์-เลสเตกำลังหลงใหลในลัทธิบริโภคนิยมโดยไม่ยั้งคิด เวลาผ่านไป 4 ปี กลุ่มเศรษฐกิจยังคงดำรงอยู่ ถือได้ว่ามีความก้าวหน้าพอสมควร ติมอร์-เลสเต จึงเป็น

อีกตัวอย่างหนึ่งของการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้สร้างภูมิคุ้มกันแห่งความยากได้ อยากรู้ของคนในสังคมที่ยังห่อหุ้มด้วยความบริสุทธิ์จากธรรมชาติและเลี้ยงชีพด้วยเกษตรกรรม **บทสรุปจากนักวิชาการทั้ง 2 ท่าน ต่างมีน้ำเสียงที่พอใจและกำลังมุ่งมั่นผลักดันต่อไปอีกจนกว่าจะบรรลุเป้าหมายในการทำให้สังคมของประเทศเล็กๆ มีความสุขอย่างยั่งยืน**

ศ.ปีเตอร์ คัลกิน อาจารย์สัตวศาสตร์อเมริกาและแคนาดา แห่งมหาวิทยาลัยลาวาล ประเทศแคนาดา ปัจจุบันทำงานอยู่กับเครือข่ายมหาวิทยาลัยสหรัฐอเมริกาในด้านที่เกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และร่วมทำงานกับสถาบันเพื่อการวิจัยและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยกำลังเดินทางไปสร้างหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงภาคภาษาอังกฤษ ทั้งระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ศ.ปีเตอร์ คัลกิน ซึ่งให้เห็นว่า **การนำเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการปฏิบัติต้องสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน หากจะกล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงในขั้นก้าวหน้าที่สามารถเชื่อมโยงกับระบบทุนนิยมด้วยนั้น กิจการต้องดำเนินไปอย่างมีคุณธรรม เรียกว่าเป็นเศรษฐศาสตร์คุณธรรม อยู่บนเงื่อนไขของคุณธรรมในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง**

ศ.ดร.วิมาลา วีระรัควาน ผู้อำนวยการสถาบันอมิตีแห่งพุทธธรรม สุขภาพและศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ประเทศอินเดีย ได้ระบุว่า “เศรษฐกิจพอเพียงน่าจะเป็นทางออกของยุคนี้ ดิฉันเห็นการก่อตั้งกลุ่มที่คุ้มครองผู้บริโภคมากขึ้น มีความพยายามในแนวทางที่จะหาทางปลดปล่อยความเครียด เช่น การปรับเปลี่ยนความคิดที่ว่าถ้าฉันมีเงินอยู่จำนวนหนึ่ง ฉันต้องได้สิ่งที่หรูหรา ต้องได้ชีวิตที่สะดวกสบาย ไปสู่ความคิดที่ว่าถ้าฉันมีแล้ว ฉันไม่จำเป็นต้องชวนชวหาเพิ่มอีก ฉันจะแบ่งปันให้กับคนอื่น ๆ ในชุมชนด้วย เพื่อทุกคนจะได้เป็นเหมือนฉัน แล้วสังคมก็จะมีแรงผลักดันให้เดินหน้าต่อไป” พร้อมเสริมว่า เรื่องความเท่าเทียมกันในสังคมก็เป็นหัวใจหลักของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยเช่นกัน **“เศรษฐกิจพอเพียงจะประสบความสำเร็จได้ ต้องเกิดจากภายใน”**

จากมุมมองนักคิด นักวิชาการทั้งหมดดังกล่าว พิจารณาได้ว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงล้วนมีความสอดคล้องไปกับทางเลือกของการพัฒนาในหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็น **เศรษฐศาสตร์**

สีเขียวเศรษฐกิจแบบสมานฉันท์ เศรษฐศาสตร์คุณธรรม พุทธเศรษฐศาสตร์ ที่ล้วนมีจุดร่วมเดียวกันคือ การสร้างระบบเศรษฐกิจที่เอื้ออารีต่อกันทั้งต่อบุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อมรอบตัว เพื่อมุ่งสู่ความยั่งยืนทั้งในระดับบุคคล สังคมและประเทศชาติซึ่งทำได้อย่างชัดเจนว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกระบวนทัศน์ใหม่เพื่อต่อรองและท้าทายกับระบบทุนนิยม และนำสู่การสร้างโลกใบใหม่ด้วยพลังของความพอดี ลดการสร้างความเสี่ยงใหม่ด้วยพลังของการมีภูมิคุ้มกันและเงื่อนไขแห่งคุณธรรมและความรอบรู้

อย่างไรก็ดีท่ามกลางความคาดหวังของประชาคมโลกต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นเป็นเรื่องที่ถูกพูดถึงเมื่อครั้งตั้งแต่การประชุม the Earth Summit (UN Conference on Environment and Development) ที่เมือง Rio de Janeiro ในปี 1992 เรียกได้ว่ากินเวลามากกว่า 2 ทศวรรษแล้วประชาคมโลกก็ยังไม่สามารถบรรลุสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ พัฒนาการของการขับเคลื่อนสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับสากลได้ดำเนินการในหลากหลายวาระและรูปแบบมาโดยตลอดที่ผ่านมา จวบจนเมื่อจะเข้าสู่ยุคสหัสวรรษ (Millennium) ในปี ค.ศ. 2000 สหประชาชาติ (ยูเอ็น) ก็ได้จัดการประชุมสุดยอดแห่งสหัสวรรษขึ้น (Millennium Summit) เพื่อจัดทำเป้าหมายแห่งการพัฒนาสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) ภายในปีเป้าหมาย ค.ศ. 2015

เพื่อเสริมสร้างมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนแต่อย่างไรก็ดีต่อมาเมื่อภายหลังที่ MDGs ได้สิ้นสุดลงสหประชาชาติ (ยูเอ็น) ได้จัดทำวาระหลังการพัฒนาปี ค.ศ. 2015 โดยยังคงเน้นให้เป็นไปตามกระบวนทัศน์ของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ไว้ 17 ประเด็นได้แก่

1. ขจัดความยากจน
2. ขจัดความหิวโหย
3. การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี
4. การศึกษาที่เท่าเทียม
5. ความเท่าเทียมทางเพศ
6. การจัดการน้ำและสุขาภิบาล
7. พลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้
8. การจ้างงานที่มีคุณค่า และการเติบโตทางเศรษฐกิจ
9. อุตสาหกรรม นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน
10. ลดความเหลื่อมล้ำ
11. เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน
12. แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน
13. การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

รูปที่ 1 เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)
ที่มา : www.un.or.th/globalgoals/th/the-goals/

- 14. การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรทรัพยากรทางทะเล
- 15. การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก
- 16. สังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก
- 17. ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

หากพิจารณาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 17 ข้อนั้น รวมไปถึงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว คงชี้ได้อย่างชัดเจนว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเครื่องมือแห่งการตีกรอบความคิดและกำหนดแนวปฏิบัติที่สามารถนำพาสู่การบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติได้ (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 บทการวิเคราะห์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

องค์ประกอบในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	การตีความหมาย	การบรรลุสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)
<p>ความพอประมาณ</p> <p>“ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและมากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ”</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● พอดีแก่ความจำเป็น ● ไม่เบียดเบียนบุคคลอื่น และทรัพยากรธรรมชาติ 	<p>1 ขจัดความยากจน 2 ขจัดความหิวโหย 3 การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี 8 การจ้างงานที่มีคุณค่า และการเติบโตทางเศรษฐกิจ 10 ลดความเหลื่อมล้ำ 12 แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน 13 การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 14 การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรทรัพยากรทางทะเล 15 การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก 16 สังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก 17 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>
<p>ความมีเหตุผล</p> <p>“การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ตัดสินใจบนหลักวิชา กฎหมาย ศิลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมที่ดีงาม ● ตัดสินใจกระทำบนความรอบคอบ 	<p>1 ขจัดความยากจน 4 การศึกษาที่เท่าเทียม 12 แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน 13 การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 16 สังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก</p>
<p>มีภูมิคุ้มกัน</p> <p>“การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น”</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ● สามารถปรับตัวได้ดีและทันทั่วทั้ง 	<p>1 ขจัดความยากจน 3 การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี 10 เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน 13 การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 17 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>

องค์ประกอบในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	การตีความหมาย	การบรรลุสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)
เงื่อนไขความรู้ “ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบรู้ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ”	● ใช้ความรู้ วิชาต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินงานทุกขั้นตอน	1 ขจัดความยากจน 2 ขจัดความหิวโหย 9 อุตสาหกรรม นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน 13 การรับมือ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 17 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
เงื่อนไขคุณธรรม “มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต”	● มีจิตใจที่ซื่อสัตย์ รักรัก สามัคคี ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ และรู้จักแบ่งปัน	4 การศึกษาที่เท่าเทียม 5 ความเท่าเทียมทางเพศ 7 พลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้ 12 แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน 16 สังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก 17 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

หมายเหตุ : คอลัมน์องค์ประกอบในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการตีความหมายอ้างอิงจาก

(1) มูลนิธิชัยพัฒนา, เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่, 2550 และ (2) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, 2550

ทฤษฎีใหม่ : วิถีกษตรสู่ความยั่งยืนเพื่อความสุขที่แท้จริง

ยุคการปฏิวัติเขียว (The Green Revolution) เกิดขึ้นในระหว่างช่วง ค.ศ.1940 นักวิทยาศาสตร์ชาวอเมริกัน Norman Borlaug ได้ทำการศึกษาวิจัยในประเทศเม็กซิโก เพื่อพัฒนาสายพันธุ์ข้าวสาลีที่สามารถต้านทานโรคและให้ผลผลิตสูง อันเป็นหมุดตั้งต้นของการปฏิวัติเขียว (The Green Revolution) และแพร่หลายไปทั่วโลก ในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1950-1960 และได้เปลี่ยนรูปแบบของการทำเกษตรไปโดยสิ้นเชิง และก็ได้กลายเป็นเกษตรกรรมกระแสหลักจนมาถึงทุกวันนี้ โดยมีรูปแบบที่เน้นการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ การนำเทคโนโลยีเครื่องจักรเข้ามาใช้ การใช้สารเคมีทางการเกษตร ผลพวงด้านลบตามแนวทางการปฏิวัติเขียวทำให้พืชพันธุ์ไม่สามารถเติบโตได้โดยปราศจากปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตรอื่นๆ การพัฒนาระบบชลประทานเพื่อกักเก็บน้ำและวิธีคิดแบบไม่พึ่งฟ้าพึ่งฝน ล้วนส่งเสริมให้เกิดการคิดแบบแยกส่วน ฝืนธรรมชาติ และมุ่งเอาชนะธรรมชาติด้วย (Green Revolution, available at <http://>

geography.about.com/od/globalproblemsandissues/a/greenrevolution.htm, 7 มกราคม 2560) จนในที่สุดภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรง และเหนือการคาดการณ์ทั้งปัญหาการขาดแคลนน้ำ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน เป็นตัวบ่งชี้ชัดเจนว่าถึงเวลาแล้วที่ต้องปรับกระบวนการทำเกษตรแบบใหม่ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้นท่ามกลางด้านมืดของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่กำลังหมุนโลกทั้งใบภายใต้การขับเคลื่อนของกระแสโลกาภิวัตน์ ล้วนเป็นภัยคุกคามและไม่เอื้อต่อการทำเกษตรของเกษตรกรคนเล็กคนน้อยอย่างเลียงไม่ได้

ด้วยสายพระเนตรที่ยาวไกลของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ได้พระราชทานหลักเกษตรทฤษฎีใหม่หรือทฤษฎี

ใหม่ให้แก่เกษตรกร กลุ่มผู้คนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมไทยในแง่ของการเป็นผู้สร้างหลักประกันถึงความมั่นคงทางอาหารมาอย่างยาวนาน แต่ทว่าต้องกลายมาเป็นกลุ่มคนที่มีความเปราะบางที่สุดท่ามกลางภาวะสมัยใหม่ในยุคหลังการพัฒนาใหม่ ทฤษฎีใหม่นี้เน้นว่าเป็นตัวอย่างเชิงรูปธรรมที่สำคัญของการน้อมนำหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติจริง สาธารณสุขของทฤษฎีใหม่มุ่งเน้นที่การจัดการที่ดินและน้ำเป็นสำคัญ มีการบริหารและจัดแบ่งที่ดินออกเป็นสัดส่วน การเก็บกักน้ำที่พอเพียงต่อการทำเกษตรตลอดปีโดยการคำนวณตามหลักวิชา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สูงสุดของเกษตรกร นับเป็นวิธีการทำเกษตรแบบยั่งยืน ที่รับมือกับความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นได้ทั้งจากภัยธรรมชาติและทุนนิยมเสรี

ทฤษฎีใหม่แบ่งการดำเนินงานใน 3 ระดับขั้นตอน (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550) คือ

(1) ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น เน้นการจัดแบ่งพื้นที่เป็น 4 ส่วน ในอัตราส่วน 30:30:30:10 โดยพื้นที่ร้อยละ 30 แรกใช้สำหรับการขุดสระน้ำเพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ตลอดจนเลี้ยงสัตว์และพืชน้ำต่างๆ พื้นที่ร้อยละ 30 ถัดมา ใช้ปลูกข้าวในฤดูฝนเพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันในครอบครัวให้เพียงพอตลอดปี เป็นการตัดค่าใช้จ่ายและให้สามารถพึ่งตนเองได้ พื้นที่ร้อยละ 30 ถัดมา ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ สมุนไพร และอื่นๆ เพื่อใช้เป็นอาหาร หากเหลือบริโภคก็นำไปจำหน่ายสร้างรายได้ และพื้นที่ส่วนสุดท้ายอีกร้อยละ 10 ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ถนนหนทางและโรงเรียนอื่นๆ

(2) ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สอง เน้นการรวมพลังกันในรูปแบบกลุ่ม สหกรณ์ เพื่อสร้างการร่วมแรงร่วมใจกันทั้งทาง (ก) ด้านการผลิตต้องร่วมมือกันจัดหาพันธุ์พืช การเตรียมดิน การจัดหาปุ๋ย ชลประทานฯ เพื่อการเพาะปลูก (ข) ด้านการตลาดต้องร่วมมือกันเตรียมการต่างๆ เพื่อขาย

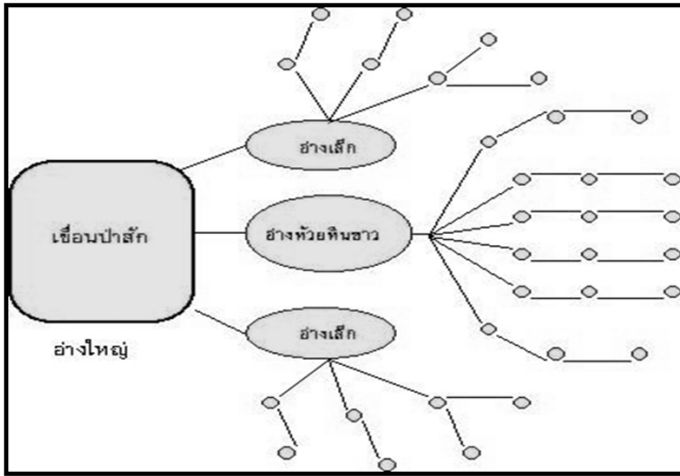

รูปที่ 2 การจัดแบ่งพื้นที่เป็น 4 ส่วน ในอัตราส่วน 30:30:30:10 ตามทฤษฎีใหม่ขั้นต้น

ผลผลิตให้ได้ประโยชน์สูงสุด เช่น การเตรียมลานตากข้าว ยุง เครื่องสีข้าวและการรวมกันขายผลผลิตให้ได้ราคาดีและลดค่าใช้จ่ายลงด้วย (ค) ด้านการเป็นอยู่ เน้นความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหารการกิน กะป็น้ำปลาเสื้อผ้าที่เพียงพอ (ง) ด้านสวัสดิการ เน้นการสร้างสวัสดิการและบริการที่จำเป็นในชุมชน เช่น สถานีอนามัย หรือกองทุนกู้ยืม (5) ด้านการศึกษา เน้นให้ชุมชนมีบทบาทส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาให้แก่เยาวชนในชุมชน (6) ด้านสังคมและศาสนา เน้นการพัฒนาสังคมและจิตใจโดยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว โดยกิจกรรมทั้งหมดควรได้รับความร่วมมือกันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐ เอกชนและสมาชิกในชุมชน

(3) ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สาม เน้นการติดต่อประสานงาน จัดหาทุน แหล่งเงิน เพื่อมาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น ธนาคารบริษัทเอกชน

การจะทำให้ทฤษฎีใหม่ที่สมบูรณ์นั้นจำเป็นต้องอาศัยหลักการเติมน้ำจากแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ลงสู่อ่างเล็ก และเติมน้ำเข้าสู่สระน้ำของเกษตรกรเพื่อให้ได้มีน้ำใช้ตลอดปี

รูปที่ 3 หลักการเติมน้ำจากแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ลงสู่อ่างเล็ก
เมื่อกำหนดกฎใหญ่มาบูรณ
ที่มา : www.chaipat.or.th

จากทฤษฎีใหม่ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานแก่เกษตรกร ปรากฏผลอย่างเป็นที่ประจักษ์ว่าเกษตรกรผู้ที่นำหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่มาสู่การปฏิบัติในระดับวิถีชีวิต มีการปรับเปลี่ยนวิถีคิดและวิถีปฏิบัติ ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับชีวิตสู่ความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง ดังเช่นกรณีของลุงสำรอง แดงพลับ เกษตรกรในตำบลไร่ใหม่พัฒนา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ที่ต้องการหลุดพ้นจากภาระหนี้สินก้อนใหญ่ที่เกิดขึ้นจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยว เกิดเป็นวังวนแห่งความเครียด ทุกข์และไม่มีความสุข จึงตัดสินใจเดินทางไปยังศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่มาสู่การปฏิบัติ เพื่อต่อสู้ปัญหาทางเศรษฐกิจที่ถาโถมเข้ามา

บทเรียนชีวิตสู่เส้นทางบนความพอเพียง
ลุงสำรอง แดงพลับ

“ด้วยพระบารมี ทรงพลิกฟื้นปฐพี
คืนชีวิตไพรพนา ได้ปรัชญาตำเนินชีวิต”
(หนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดช 84 พรรษา, 2554:5)

ลุงสำรอง แดงพลับ เกษตรกรผู้ซึ่งพลิกชีวิตตนเองและครอบครัว เข้าสู่เส้นทางแห่งความพอเพียง ภายหลังจากที่ต้องประสบกับภาระหนี้สินก้อนใหญ่เมื่อเกือบ 20 ปีที่แล้ว ในราวๆ 7 ถึง 8 แสนบาท เงินทองไม่มีใช้ หนี้ก้อนนี้ลุงเองบอกว่า “นึกยังงี้ก็คิดไม่ออกว่าจะ

ขาดใช้หนี้ก้อนนี้หมดได้อย่างไร” หนี้สินก้อนโตนี้เกิดขึ้นจากการทำไร่ล้มปรดอย่างเดียวนพื้นที่กว่า 33 ไร่ แต่พ่ลันที่ราคารับซื้อตกต่ำอันเนื่องมาจากผลผลิตที่ล้นตลาด ทำไรที่คิดว่าจะได้กลับสลายไปทันที และกลายเป็นหนี้สินเกิดขึ้นแทนโดยไม่คาดคิด โชคดีที่ลุงสำรองเป็นพลกนิกรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และยังอยู่อาศัยใกล้ชิดกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงตัดสินใจที่เดินหน้าเข้าสู่เส้นทางบนความพอเพียงตามคำสอนของพ่อ โดยตั้งต้นจากการหันหน้าเข้าสู่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้วยคำพูดที่บอกตัวเอง และได้สะท้อนให้ฟังว่า “ผมเชื่อถือในพระองค์มาก” จากนั้นจึงได้หันมาเริ่มต้นตามคำสอนที่พ่อให้ไว้ภายใต้ความช่วยเหลือทางวิชาการและอื่นๆ จากเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ

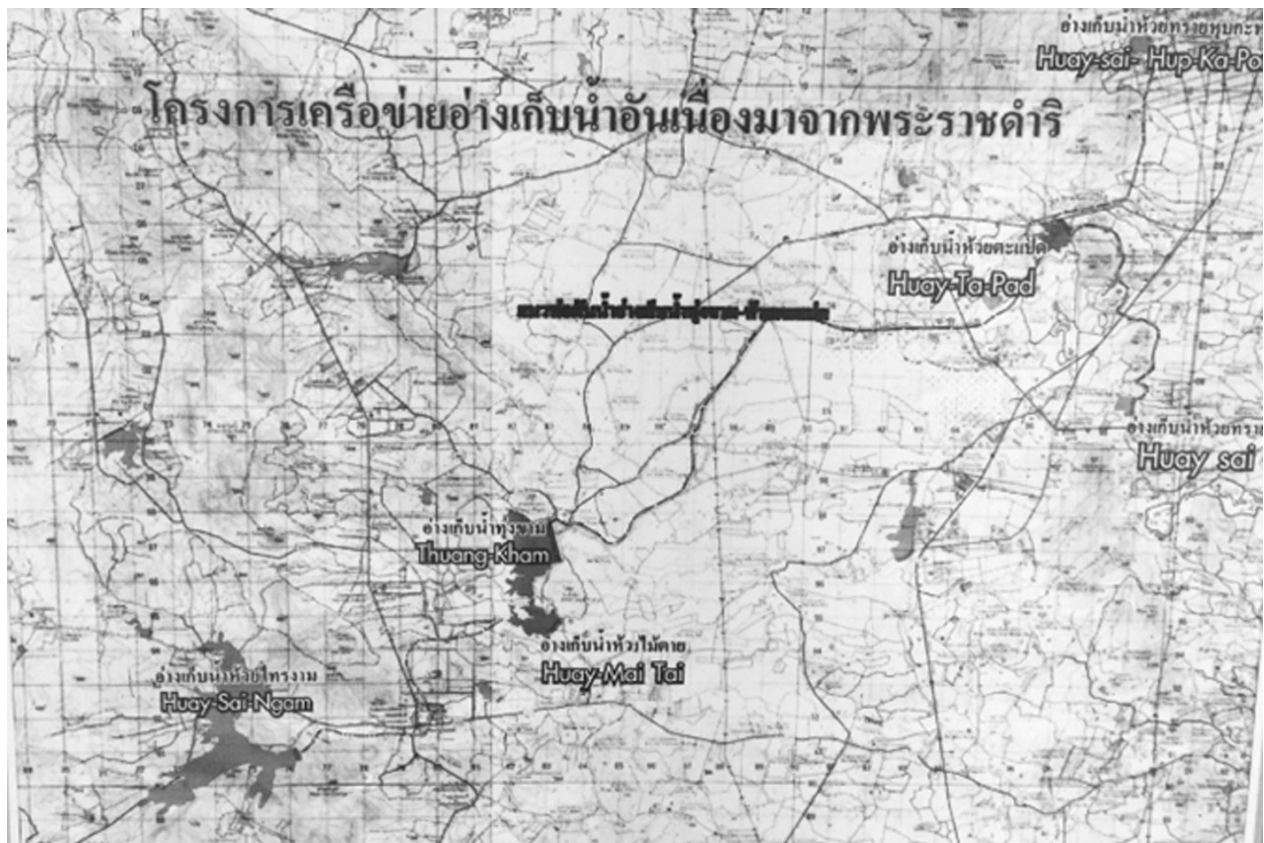
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จัดตั้งขึ้นตามความมุ่งหมายของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมควบคู่ไปกับปลูกป่า จัดหาแหล่งน้ำ ศึกษาวิธีระบบป้องกันไฟไหม้ป่าใน “ระบบป่าเปียก” เพื่อให้ราษฎรสร้างรายได้จากผลผลิตในป่า เพาะปลูกพืชชนิดต่างๆ ควบคู่ไปด้วย และให้ราษฎรที่เข้ามาทำกินโดยมิชอบเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อที่จะพระราชทานที่ดินทำกินให้ต่อไป

พื้นที่เดิมบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริแห่งนี้มีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีเนื้อทรายมาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงได้ชื่อว่า “ห้วยทราย” ต่อมามีการบุกรุกแผ้วถางป่า และการทำเกษตรกรรมแบบขาดหลักวิชา ทำให้ป่าไม้ถูกทำลายลงอย่างสิ้นเชิง ทำให้ฝนไม่ตกตามฤดูกาลจนมีสภาพเป็นเขตพื้นที่อับฝน ดินขาดการบำรุงรักษา การพังทลายของหน้าดินค่อนข้างสูง ประกอบกับราษฎรส่วน

ใหญ่ปลูกสับปะรดซึ่งต้องใช้สารเคมีจำนวนมาก ทำให้คุณภาพของดินตกต่ำลงไปอีก พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร จึงทรงรับสั่งสรุปความว่า **“...หากปล่อยทิ้งไว้ จะกลายเป็นทะเลทรายในที่สุด...”** ดังนั้นในปี พ.ศ. 2526 จึงได้พระราชทานพระราชดำริแก่ หม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธุ์ และ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ให้พัฒนาศูนย์ศึกษาการพัฒนา ห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้น ในที่สุดแล้ว จากเดิมที่ลักษณะดินที่มีสภาพปนทรายหรือทรายจัด ขาดธาตุอาหาร ไม่มีความชื้นและอากาศ และแข็งเป็น “ดาน” ก็กลายเป็นดินที่สามารถทำการเกษตรได้ก็เพราะการศึกษาเรื่อง “หญ้าแฝก” นอกเหนือจากดินที่เป็นอุปสรรคสำคัญ ความแห้งแล้งก็เป็นอีกอุปสรรคสำคัญของพื้นที่ จึงทรงพระราชทานการทำงานของระบบเครือข่ายอ่างเก็บน้ำ (อ่างพวง) จากหลักการเติม น้ำของอ่างเก็บน้ำที่อยู่ด้านบนลงมาสู่อ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก

ตอนล่าง จากนั้นการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทั้งหมดก็เริ่มต้นขึ้นและดำเนินการเรื่อยมา เรียกได้ว่าตลอดระยะเวลาเกือบ 3 ทศวรรษ ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ทำให้ **“ทะเลทรายกลายเป็นป่า” ... “ปวงประชาชนอยู่ดีกินดี”** (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2554)

จากต้นแบบการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ลุงสำรอง แดงพลับ จึงเริ่มต้นสู่เส้นทางบนความพอเพียง จากการเริ่มต้นปลูกหญ้าแฝกในที่ดิน 30 ไร่ แทนการปลูกสับปะรด การทำในครั้งนั้นถูกทำพายุด้วยคำถามอย่างมากจากคนที่มาพบเห็น **“ปลูกหญ้าแฝก แล้วจะแตกอะไร”** แต่ลุงยังคงเดินหน้าแบบนี้ต่อไป เพราะมีคำตอบในหัวใจอยู่แล้วว่า ต้องเริ่มที่การฟื้นฟูดิน และหญ้าแฝกนี้จะช่วยฟื้นฟูดินที่เสื่อมโทรมเมื่อครั้งทำไร่สับปะรดให้กลับมาดีขึ้นได้อีกครั้ง ลุงใช้เวลากับหญ้าแฝกประมาณ 7 ถึง 8 ปี เพราะมองเห็นว่า **“เราต้องทำอะไรแบบไม่ก้าวกระโดด ให้เดินไปที่ละก้าว ตามแบบการทรงงานของพระองค์ท่านต้องค่อยๆ ทำ เหนื่อยก็พัก”**

รูปที่ 4 ภาพเครือข่ายอ่างเก็บน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร (อ่างพวง)

แปลงผักโรงเรียนต่างๆ

จากนั้นลุงสำรองได้นำทีมนำทฤษฎีใหม่มาสู่การปฏิบัติจริงโดยเน้นที่การบริโภคในครัวเรือนก่อน โดยปลูกข้าวเพียงครั้งเดียวใน 1 ปี เพื่อเก็บไว้กิน และแบ่งพื้นที่สำหรับการปลูกไม้ผลหลายชนิด เช่น มะม่วง มะพร้าว กัลยาร มะละกอ ฝรั่ง และอื่นๆ ในส่วนของผัก เช่น คะน้า กวางตุ้ง ผักบุ้ง ชะอม พืชสวนครัว เช่น พริก ตะไคร้ มะกรูด โหระพา ขิง ข่า เป็นต้น และสมุนไพรหลายชนิด เป็นการปลูกแซมๆ ไปในพื้นที่ เรียกได้ว่า มีกินตลอดทั้งปีและหากมีเหลือก็เก็บขาย พื้นที่อีกส่วนได้ขุดสระเก็บน้ำไว้ใช้ในการทำเกษตรตลอดปีเช่นกัน ภายในสระน้ำ เลี้ยงปลากินพืชหลายหลากชนิด เช่น ปลานิล ปลา ยี่สก ปลาไน ปลาแรด และพื้นที่อีกส่วนสุดท้ายคือ ที่อยู่อาศัย และโรงเรียนต่างๆ ซึ่งมีทั้ง ไก่บ้าน ไก่ชน เป็ด ห่าน หมู วัว เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีกังกลบสเตอร์ที่ได้เพาะเลี้ยงเพิ่มเติม ทั้งหมดภายในพื้นที่ ได้ใช้ระบบน้ำหยดตลอดแนว และมีการขุดสระน้ำเป็นทางยาวโดยรอบพื้นที่ ในส่วนของการใช้ปุ๋ยนั้นใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสดที่เกิดขึ้น ไม่มีการใช้สารเคมีทางการเกษตร ทั้งนี้ยังสามารถนำมูลสัตว์ที่เกิดขึ้นมาใช้ผลิตก๊าซชีวภาพ (Biogas) เพื่อใช้ในการทำอาหารในครัวเรือนได้นอกจากการทำเกษตรบนหลักความพอประมาณ พอดี ไม่เบียดเบียน และไม่โลภแล้ว ลุงยังคงค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ ทั้งลองผิดลองถูกด้วยตนเอง การเรียนรู้จากบุคคล

อื่นๆ ทั้งเกษตรกรด้วยตนเอง เจ้าหน้าที่ทั้งจากภาครัฐและเอกชน จนในที่สุดภายในเวลา 3 ปี ลุงสามารถปลดหนี้ก้อนใหญ่ ทุกข์จากความเครียดความกังวลก็หายไปด้วย

ทุกวันนี้ในแง่ของการดำเนินชีวิตประจำวันแล้ว เรียกได้ว่าสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมั่นคง มีกินตลอดปี ในส่วนของรายได้ที่เกิดขึ้น ถือว่าสูงมาก โดยมีรายรับตลอดปีเฉลี่ยถึงตกปีละประมาณ 2 ล้านบาท ทั้งจากการเก็บผลผลิตที่เหลือกินขาย

เช่น ไม้ผล พืชผัก การเลี้ยงปลุสัตว์ และการเป็นวิทยากรอบรมสัมมนา โดยที่รายจ่ายนั้นแทบจะน้อยมาก โดยเฉพาะการอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันที่สามารถทำเองได้ก็จะทำใช้เอง เช่น น้ำยาล้างจาน ยาสระผม เป็นต้น การบริหารจัดการมีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายครัวเรือน เพื่อจะได้มีข้อมูลสำหรับการวางแผนในอนาคต สำหรับการแบ่งรายรับที่เกิดขึ้น แบ่งเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนแรกร้อยละ 80 เป็นการเก็บออมไว้ใช้ในอนาคตหรือเมื่อมีเหตุจำเป็น อีกร้อยละ 10 สำหรับการลงทุนประกอบอาชีพ และร้อยละ 10 ที่เหลือเป็นการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ลุงสรุปให้ฟังว่า **“ทุกวันนี้ชีวิตมีความสุขแล้ว”**

สระน้ำการใช้พื้นที่อย่างผสมผสาน

ไม้ผล

หลุมก๊าซชีวภาพ

คูน้ำรอบพื้นที่เกษตรระบบน้ำหยดภายในพื้นที่

บทส่งท้าย

การส่งท้ายในบทความนี้ คงเป็นการทำทนายให้กับผู้อ่านได้ลองตอบคำถามว่า “ท่านมีความสุขที่แท้จริงในชีวิตหรือยัง” ซึ่งคำถามนี้ขอให้ท่านตอบกับตัวเอง แต่ผู้เขียนจะขอเสนอถึงข้อคิดบางประการจากลุงสำราญว่า **“ความสุขที่แท้จริงของลุงนั้นอยู่ที่ความพอประมาณและพึงตนเองได้เป็นหลัก เมื่อนั้นก็สามารถรับมือกับอะไรที่เข้ามากระทบได้ทั้งนั้น”** การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในครอบครัว ทำให้ทุกวันในชีวิตนี้ของลุงมีความสุขแล้ว แต่หลายท่านอาจจะเกิดคำถามว่า **“แล้วหลักคำสอนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้เป็นเรื่องของเกษตรกรอย่างเดียวใช่ไหม”** **“คนในเมืองหรือมนุษย์เงินเดือนจะเดินบนเส้นทางแห่งความพอเพียงนี้ได้หรือไม่”**

ลุงแนะนำอย่างคนที่เคยผ่านประสบการณ์ในแบบที่เข้าถึง “แก่น” ของหลักคำสอนนี้ว่า คนในเมืองหรือมนุษย์เงินเดือนก็ทำได้ เน้นความพอดี พอประมาณ และพึงตนเองก่อนเป็นสำคัญ โดยชี้ให้เห็นมนุษย์เงินเดือนอาจจะเรียกว่า โชคดีกว่าลุงที่ไม่ต้องแบ่งรายรับที่เข้ามาไว้สำหรับการลงทุน ดังนั้นจึงเหลือเฉพาะการเก็บออม และการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน แต่จะเป็น ลัดส่วนอย่างไร แล้วก็ให้กลับไปดูที่ “ความพอดี พอประมาณ” ของตน ไม่ต้องเหมือนใคร แล้วขอให้คิดแบบที่ละก้าว อย่ก้าวกระโดด แล้วชีวิตนี้จะค้นพบความสุขที่แท้จริงได้

บรรณานุกรม

มูลนิธิชัยพัฒนา. **ทฤษฎีใหม่**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา www.chaipat.or.th. (4 มกราคม 2560).

มูลนิธิชัยพัฒนา. **เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2550.

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. **เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช 84 พรรษา**. เพชรบุรี: บริษัท เพชรภูมิการพิมพ์ จำกัด, 2554.

สถาบันไทยพัฒนา. **เศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะโลก**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา www.sufficiencyeconomy.com/2009/10/blog-post.html. (4 มกราคม 2560)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ 21 เซนจูรี่, 2550.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. **4,350 โครงการงาน เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชน**. กรุงเทพมหานคร: บจก. สุขุมวิทมีเดีย มาร์เก็ตติ้ง, 2556.

Green Revolution.(online). Available from: <http://geography.about.com/od/globalproblemsandissues/a/greenrevolution.htm> (7 January 2017).